

סיון תשע"ט

יוני 2019

לכבוד

מנהלי בתי הספר, מדריכים, רכזי מקצוע ומורים לערבית ולאסלאם
שלום רב,

חוזר המפמ"ר לערבית ולעולם הערבים והאסלאם – היערכות לתש"פ 1

תוכן עניינים:

עמ' 2	א. דברי פתיחה
עמ' 2	ב. דגשי המזה"פ- שילוב ערכים בתחום הדעת
	ג. מבנה בחינות הבגרות בשנת תש"פ
עמ' 2-3	תחום הדעת ערבית
עמ' 3-4	תחום הדעת עולם הערבים והאסלאם
עמ' 4	ד. פיתוח מקצועי
עמ' 4	ה. השיח הדבור בכיתה
עמ' 5	ו. מאמרי מפמ"ר תש"פ
עמ' 5	ז. חידון הערבית הארצי
עמ' 6	ח. עדכון אוצר מילים
עמ' 6-7	ט. תכנית הלימודים החדשה לבתי הספר היסודיים
עמ' 7	י. חוזרים בנושא לקויות למידה- בשיתוף עם אגף לקויות למידה
עמ' 8	יא. תיק תכניות לימודים
עמ' 8	יב. צוות הדרכה

א. דברי פתיחה

מטרת חוזר מפמ"ר זה היא היערכות לקראת שנת תש"פ. וסיכום המידע אשר הועבר בשנה האחרונה וזאת על מנת שהרכזים והמורים יקבלו מידע על אופן ההוראה, למידה והערכה בתחומי הדעת ערבית ועולם הערבים והאסלאם, לקראת היציאה לחופש הגדול **דגשי המזה"פ**.

באגף שפות התפיסה שאותה אנו מובילים דוגלת **בחיזוק השיח הדבור** בכיתה בכל שכבות הגיל.

בהוראת הערבית הדבר מתבטא בפיתוח תכנית לימודים חדשה לבתי הספר ביסודיים, חיזוק השיח הדבור גם בכיתות חט"ב. ובנוסף אנו מפתחים תכנית לימודים חדשה להוראת הערבית המדוברת בחט"ע.

נושא השיח הבין אישי יפורט בחוזר.

בנוסף אגף שפות דוגל **בחיזוק אוצר המילים** בכל שכבות הגיל, תוך הקפדה על הוראת אוצר מילים ככלי ללמידת שפה וכן הרחבת אוצר המילים בטקסטים מגוונים. כמו כן אנו פועלים רבות לחזק את אוצר המילים באמצעים מגוונים. נושא זה יפורט בהמשך בחוזר.

שילוב ערכים בתחום הדעת

בכל אחד מתחומי הדעת ערבית ועולם הערבים והאסלאם, נוכחים ערכים רבים. באמצעות חינוך והבלטה שלהם, אפשר להגיע לדיון עמוק.

בהוראת הערבית ועולם הערבים והאסלאם אנו מעמיקים את הערך, המעורבות והרלוונטיות (עומ"ר), בלמידה, בהוראה ובהערכה. הדבר בא לידי ביטוי בפיתוח המקצועי, בשיח בכיתה, ובשילוב של שאלות העוסקות בנושא עומ"ר בבחינת הבגרות, תוך הבלטת נושא **הערך** / **ערכים** בכל אחד מהקטעים הנלמדים בכיתה בין אם אקטואליים או מיצירות ספרות שונות (טקסטים מודרניים או קלאסיים). אנו מבקשים מהמורים לשלב את השיח בלמידה ובכיתות. **בהמשך להעמקת השיח בכיתה אנו נרחיב את שאלות העמ"ר בבחינות הבגרות** עד לכדי כ-10 נקודות לשאלה שתכלול סעיפי ידע וערכים.

המטרה בהוראת הערבית והאסלאם שנושא הערכים יהווה חלק בלתי נפרד מהלמידה בכיתה בכל קטע אשר המורה מלמד אם בתחום האקטואליה, הספרות המודרנית או הקלאסית וכד', ושתשובה נכונה תהא תשובה המבוססת והמנומקת על בסיס הידע של תחום הדעת.

למאמרים בנושא שאלות העומ"ר ולשאלות נוספות בכלל תחומי הדעת ראו [כאן](#).

ג. מבנה בחינות הבגרות בשנת תש"פ

תחום הדעת ערבית

בחינות הבגרות בדגם שאלון הרפורמה 018381 היא בחינת בגרות חיצונית בהיקף של 70% בחינה ומיועדת לתלמידים אינטרניים.

משך הבחינה: שלוש שעות (180 דקות)

מבנה הבחינה כולל:

שני טקסטים: בחירה בין קלאסית או מודרנית בהיקף של 85 מילים. בקלאסית מבוטל תרגום הקטע לעברית.

חלק א': אנסיין 6 שאלות + שאלת חובה ולה שני סעיפים (6 נק' לכל שאלה + 8 נקודות לחובה לשני הסעיפים 4,4 נקודות) 44 נקודות

חלק ב' פועל: 4 פעלים, טבלה מורחבת הכוללת שבז"ג (שורש, בניין, זמן וגוף)

+ בחירת משפט מתוך 2, 15 נקודות (כל פועל 3 נקודות)

חלק ג' תחביר 4 משפטים מתוך 6 (3 גלגול ו3 זיהוי ותרגום) 16 נקודות. כל משפט 4 נקודות.

חלק ד' : עיתונות 3 מתוך 5 משפטים (השלמה, תרגום מעברית לערבית, המשך משפט, מודעה) 15 נקודות

חלק ה' חיבור 10 נקודות (1בחירה מתוך 4שאלות : ספרות, מאמר מפמ"ר, אקטואליה (30-35 מילים כל תשובה)

בנוסף, תלמידי 5 יח"ל מוערכים בנוסף לבחינה החיצונית, בהערכה חלופית בהיקף של 30% בשאלון **018283**. מגוון החלופות בהערכה נתונות לבחירתו של המורה/ הרכז בבית הספר, תוך התאמה למבנה הכיתה / תלמיד והתייחסות למאפיינים המשתנים.

להלן מגוון אפשרויות הבחירה :

חלופות בהערכה – 30% בהוראת הערבית במגזר היהודי

1. שיח בין אישי – שיחה בערבית על מגוון נושאים.
2. פרויקט בתחום אקטואליה.
3. פרויקט בתחום עיתונות.
4. פרויקט בתחום הספרות.
5. פרויקט בתחום הדקדוק.
6. סקירת העיתונות הערבית בישראל.
7. האזנה, תמלול ותרגום סרטון /פרסומת/ידיעה .
8. או כל חלופה/הצעה שבה"ס מרכיב בהתאם לנושאים והדגשים שהוא מבקש להנחיל ולפתח בקרב תלמידיו. מידע מפורט ניתן למצוא באתר מפמ"ר :

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/ArabSafa/TochnitLimudim/halufot

תחום הדעת "עולם הערבים והאסלאם"

תלמידי בתי הספר **נבחנים** בשאלון הרפורמה 019281 המהווה בחינת בגרות חיצונית בהיקף של 40% בחינה.

משך הבחינה : שעתיים (120 דקות).

הבחינה כוללת את כל נושאי הלימוד מתכנית הלימודים המעודכנת כאשר כל שאלה מחולקת לשני סעיפים (בחירה של 2 שאלות מתוך 4 שאלות בחלק א' וכך גם בחלק ב'). כמו כן, קיימת בחירה של 2 מושגים מתוך 5 מושגים בכל אחד משני פרקי המושגים.

חלק א': מבוא להכרת האסלאם – בפרק זה ארבע שאלות. על התלמיד לענות על שתי שאלות מתוך ארבע. משקל כל שאלה 15 נקודות – סה"כ 30 נקודות.

חלק ב': מדינות האזור – בפרק זה ארבע שאלות. על התלמיד לענות על שתי שאלות מתוך ארבע. משקל כל שאלה 15 נקודות – סה"כ 30 נקודות.

חלק ג': עידן האימפריות – בפרק זה חמישה מושגים. על התלמיד לענות על שני מושגים מתוך חמישה. משקל כל מושג 10 נקודות – סה"כ 20 נקודות.

חלק ד': סוריה ולבנון אן סעודיה ומדינות המפרץ. בפרק זה חמישה מושגים. על התלמיד לענות על שני מושגים מתוך חמישה. משקל כל מושג 10 נקודות – סה"כ 20 נקודות.

בנוסף תלמידי עולם הערבים והאסלאם מוערכים בהערכה חלופית בהיקף של 60% במסגרת בית ספרית בשאלון שמספרו **019383**.

ד. פיתוח מקצועי

בשנת הלימודים תש"פ יתקיימו השתלמויות בכל המחוזות, השתלמויות ארציות (השתלמות בערבית מדוברת והשתלמות מרוכזת בבית יציב) וכמו כן יתקיימו ארבע השתלמויות מקוונות, פדגוגיה בעידן החדש א'+ב' למתחילים ולמתקדמים, אשר יסייעו למורים בהטמעת הפדגוגיה הדיגיטלית בהוראת הערבית בבתי הספר וכן השתלמות מקוונת לרכזי מקצוע והשתלמות מקוונת העוסקת בשילוב סרטונים בהוראה. מו כן תתקיים השתלמות פדגוגיה ב' למורי עולם הערבים והאסלאם. מידע מפורט ישלח בהמשך.

ה. השיח הדבור בכיתה - דגשי המקצוע על פי תכנית הלימודים מושם דגש על השיח בכיתה בערבית בכל שכבות הגיל. המטרה היא שבכל שיעור תתנהל שיחה בערבית בין המורה לתלמידים. וכן כל שיעור יכלול בתחילתו (עד כ-10 דקות) שיחה בערבית הדבורה בין המורה לתלמידים ובין התלמידים לעמיתיהם התלמידים, אודות מגוון הנושאים הנלמדים בתכנית הלימודים ע"פ שכבת הגיל. אנו מבקשים כי המורים יקפידו לשוחח עם התלמידים בערבית ויעודדו אפשרויות והזדמנויות לשיח בערבית בכיתה. אנו נשים דגש על שילוב השיח הבין אישי בהוראה בכיתות בכל שכבות הגיל. כמו כן, פותח אוגדן לשיח הבין אישי והוא מצוי באתר המפמ"ר לשימושכם. בנוסף, אנו עמלים על פיתוח תכנית לימודים חדשה להוראת הערבית המדוברת לחט"ע ויחידות הוראה אשר יסייעו למורים בהוראת הערבית המדוברת בחט"ע. פרטים ימסרו בהמשך. הוראת הערבית הדבורה משולבת בכל שכבות הגיל החל מבתי הספר היסודיים, ששם פיתחנו תכנית לימודים חדשה ואף פיתחנו חוברת להוראה, למידה ותירגול לכל שכבת גיל. בנוסף, תזכורת למורי חט"ב – יש לשלב בכל שיעור ערבית כ-10 דקות של שיח בערבית דבורה.

ו. מאמרי מפמ"ר תש"פ - המאמרים האקטואליים שנבחרו לשנת תש"פ הם:

1. **على أنهار بابل- يهود العراق**
2. **أيّ ثقافة أنتجت رائعة " ألف ليلة وليلة"**

יש ללמד את המאמרים מבחינת : תוכן, תופעות דקדוקיות (פועל ותחביר), מסרים וערכים המופיעים בקטעים. כמו כן לחזק את נושא הכתיבה באמצעות מענה על שאלות ספציפיות ושאלות כלליות וכן שאלות נקיטת הבעת עמדה כלפי סוגיה המופיעה בקטע.

במסגרת הוראת הערבית והאסלאם, אנו נשלב טקסטים העוסקים בתרבות יהודי המזרח גם בשנת הלימודים תש"פ.

במסגרת ועדת " העצמת תרבות יהודי המזרח בתכנית הלימודים", נדון בסוגיות המאפיינות את יהודי התפוצות כדוגמת ערבית יהודית במסגרת חלופות בהערכה ומאמר המפמ"ר בנושא " יהודי סוריה" המצוי בקובץ המאמרים ומלווה בתרגילים. מאמרים אלה קשורים להעצמת מורשת יהדות המזרח- ועדת ביטון. בנוסף, במאמרי המפמ"ר שנבחרו לשנת תש"פ מצוי מאמר על יהודי עיראק שנכתב במסגרת העצמת מורשת יהדות המזרח -ופיתחנו יחידת לימוד רחבה להוראת הנושא. ניתן להרחיב את המידע בנוגע לתרבות הערבית, סגנונות המוזיקה הערבית, זמרים ערביים. כמו כן לשאול על הערכים המופיעים במאמרים אלה, במסגרת שאלות עומ"ר (ערכים, מעורבות ורלוונטיות).

ז. חידון הערבית הארצי תש"פ

חידון הערבית הארצי נערך בשיתוף מדור טל"מ (טיפוח לימודי מזרחנות) בחיל המודיעין והפיקוח על הוראת הערבית במשרד החינוך.

חידון הערבית הארצי מיועד לתלמידי כיתות י', הלומדים ערבית ברחבי הארץ.

החידון עוסק בשפה הערבית, עולם הערבים והאסלאם ומזרח תיכון.

החידון מורכב משלושה שלבים: שלב בית ספרי, שלב מחוזי ושלב ארצי.

לשלב הגמר העפילו 14 מועמדים מכלל בתי הספר ברחבי הארץ.

אירוע הגמר התקיים ב 30.5.19 בבית חיל האוויר בהרצליה, במעמד גורמים בכירים באמ"ן, מפמ"ר ערבית ועולם הערבים והאסלאם גב' סיגלית שושן ונציגות מצוות ההדרכה להוראת הערבית.

חווית ההשתתפות בחידון מקנה לתלמידים תחושת גאווה ועידוד להמשך למידת המקצוע והעשרה שאין כדוגמתה בנושאים המשמעותיים בכל הנוגע לשפה הערבית ותרבותה.

הזוכים בגמר החידון הם:

מקום ראשון: יואב כהן עירוני ד' תל אביב -שם המורה: סיגלית לוי

מקום שני: שליו לביא ישיבת בני עקיבא רעננה -שם המורה: עופר פרנקו

מקום שלישי: שליו בולקובשטיין תיכון דה שליט רחובות -שם המורה: ניב וינשטוק

החידון השנתי לתלמידי ערבית יימשך בע"ה גם בשנת הלימודים תש"פ.

ח. עדכון אוצר המילים.

אוצר המילים עודכן ומצוי באתר המפמ"ר. אוצר המילים מהווה בסיס לרכישת השפה ואנו מדגישים את חשיבות הוראת מאגר אוצר המילים לתלמידי כל השכבות.

המטרה היא ליצור יריעה רחבה ורלוונטית ככל האפשר של אוצר מילים שימשם בסיס איתן להתמודדויות עם נושאי הלימוד השונים בהתאם לשכבות הגיל השונות.

יש להדגיש כי, **כל מאגר מילים של שכבת גיל מסוימת, מחייב לימוד של מאגרי המילים של שכבות הגיל הקודמות לו**, למשל: תלמיד כיתה ט' מחויב לדעת את מאגרי המילים של שכבות ז'-ט' וכן הלאה. מאגר המילים של כיתה י' אינו כולל את המילים שהופיעו גם בחט"ב כפי שהיה במאגר הקודם. כאמור לעיל, תלמיד כיתה י' מחויב, מעתה, לדעת את מאגרי המילים של כיתות ז'-י'. מאגרי המילים נוקדו לטובת התלמיד. כמו כן, נוספו צורות הריבוי של שמות העצם ברוב המילים, צורת העתיד של פעלים מגזרות החסרים במאגרים של כיתות שטרם למדו אותן, וכן הובאו מספר תרגומים אפשריים למילים מסוימות וכד'.
אנו ממליצים ללמד את מאגרי המילים מתוך הקשרים, במשפטים או טקסטים, ולא כרשימת מילים מילונאית, העומדת בפני עצמה.
יש להדגיש כי מאגר זה מהווה רק בסיס לאוצר המילים הנדרש להבנת טקסטים בערבית מסוגים שונים, אי לכך, מן הראוי להרחיב את אוצר המילים הזה באמצעות קטעי אקטואליה ויצירות ספרותיות שונות. אוצר המילים המעודכן יהווה תשתית להערכה (מבחנים, עבודות, הערכה חלופית ..) בכל שכבות הגיל. אוצר המילים מופיע באתר המפמ"ר לנוחיות המורים והתלמידים.
למאגר מילים זה צורף נספח שהרחיב את אוצר המילים בתחום **השיח הבין אישי**.

ט. תכנית הלימודים החדשה לבתי הספר היסודיים

כידוע, אושרה תכנית לימודים בערבית לבתי הספר היסודיים לכיתות ה'-ו' המבוססת על הוראת השפה המדוברת בשילוב מיומנויות של ראשית הקריאה והכתיבה. התכנית מתמקדת בשיח בערבית מדוברת בנושאים יומיומיים ובהכרת התרבות הערבית, וחושפת את הלומדים לאותיות ולמילים בערבית.

צוות הפיקוח וההדרכה פיתח עבור המורים יחידות הוראה שמהוות בסיס להוראה בכיתה. כמו כן ערכנו השתלמויות במחוזות והדרכנו את המורים כיצד להורות את תכנית הלימודים החדשה בכיתות החל משנת הלימודים תשע"ח. היחידות החדשות שפותחו נחשפו בפני המורים המשתלמים ומפורסמות באתר המפמ"ר לשימוש המורים בכיתות, הן בגרסה מקוונת והן בגרסה קשיחה הניתנת להדפסה עבור התלמידים והמורים, להוראה בכיתה ולתרגול בבית.

לקראת שנת הלימודים תש"פ ערכנו את יחידות ההוראה כחוברת לימוד שניתן להשתמש בה בכיתות, חוברת המיועדת לשכבת גיל ה' ולשכבת גיל ו'. כמו כן פיתחנו יחידות הוראה עם הסבר למורים (מדריך) אשר מצויות באתר המפמ"ר בקישור

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/ArabSafa/ChomryLemida/medube_ret/meduberet.htm

תכנית הלימודים החדשה שמה דגש על השיח הדבור, במטרה להגביר את המוטיבציה של הלומדים הצעירים ללמוד את השפה הערבית, לטפח בהם את אהבת השפה ואת הסובלנות כלפי דוברי שפות אחרות, ולא פחות מכך, להכין אותם לקראת המשך לימוד הערבית בחטיבת הביניים.

לימוד השפה הדבורה עשוי גם לסייע ללומדים הצעירים לקראת לימוד הערבית הספרותית הכתובה בחטיבת הביניים. ככל שהלומד יתקדם יותר בלימוד הערבית המדוברת הוא יכיר יותר ויותר מילים ספרותיות

המשותפות לשני משלבי השפה. בערך מאמצע כיתה ה' ניתן לחשוף את התלמיד לאותיות ואחר כך למילים ולצירופים למטרת זיהוי, אך לא ללמד את הכתב הערבי.

צוות הפיקוח וההדרכה מאחל למורים הצלחה בהטמעת תכנית הלימודים החדשה בערבית לבתי הספר היסודיים.

אנו עומדים לרשות המורים ונסייע בכל נושא.

להלן הקישור לתכנית הלימודים באתר המפמ"ר :

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/ArabSafa/TochnitLimudim/TochnitYesody.htm

י. חוזרים בנושא לקויות למידה - בשיתוף עם אגף לקויות למידה

1. מבחנים מותאמים באסלאם ושת"פ עם אגף ליקויי

בהמשך לשיח מתמשך בין המזכירות הפדגוגית ואגף לקויות למידה ובמטרה לראות את טובתו של התלמיד עם לקויות הלמידה, נקבע, על פי הנחיית היחידה המקצועית, המתווה הבא בנוגע למבחנים מותאמים. המבחן המותאם הינו התאמה בדרכי היבחנות הניתנת לאור המלצות מבוססות על עדות של הצוות החינוכי, המגובות באבחון פסיכודידקטי. מידע זה עובר לדיון ואישור ועדת התאמות מחוזית. המבחן המותאם שייך לקבוצת ההתאמות מרמה 3. ההתאמה במבחן מסוג זה, מאפשרת בחירה רבה יותר בין שאלות הבחינה ו/או מענה על פחות שאלות. לעיתים ניתנות התאמות ייחודיות הקשורות למאפייני המקצוע ולקשיים ספציפיים של תלמידים עם לקויות למידה. ההתאמה נעשית על אופן הבחירה בין השאלות. התאמות אלו משנות את המהות הנמדדת על ידי הבחינה ומתייחסות לשינויים בתוכן הבחינה. ההוראות לביצוע המבחן המותאם בכל מקצוע (מה הן שאלות הבחירה) הינן באחריות המפמ"ר ובהיוועצות עם אגף לקויות למידה.

להלן הנוהל שהוחלט ביחידה המקצועית ותואם עם המזה"פ: "מבחני הבגרות המותאמים בכל המקצועות יכללו את כל חומר הלמידה בבחינות הבגרות. הבחירה המתאפשרת בבחינה מותאמת, לא תאפשר להוריד מחומר הלימוד לבחינה. בסיום שנת הניסיון, המזה"פ יבחן במשותף עם אגף לקויות למידה את השפעות והשלכות הנוהל על מנת לוודא שאכן הוא נותן מענה ראוי לתלמידים אלו. יש חשיבות רבה לשמור על אחידות בנהלים אלה. בנוסף, כל מהלך חדש ו/או שינוי בהתאמות בדרכי הבחנות, או בחוזרים בנושא ההתאמות בתנאי היבחנות – מחייב היוועצות עם אגף לקויות למידה. בכל מקרה של שאלה או התלבטות ניתן לפנות לגבי הילי שמיר. רכזת היחידה לפדגוגיה מותאמת באגף לקויות למידה.

2. בנוסף בשנת תשע"ח חובר חוזר מפמ"ר מעודכן בנושא לקויות למידה.

החוזר נערך בתאום ובשיתוף פעולה עם האגף ללקויות למידה והפרעת קשב ואגף הבחינות במטה משרד החינוך בירושלים ומעדכן ומחליף את חוזר מפמ"ר תשע"ב 2 שנכתב בנושא לקויות למידה.

החוזר נשלח למורים וניתן למצוא אותו בקישור

http://meyda.education.gov.il/files/Mazkirut_Pedagogit/ArabSafa/hozermarflakuyot18.pdf

נא לשים לב לדגשים המופיעים בחוזר זה בנוגע להוראת תלמידים לל בשיעורי ערבית.

יא. תיק תכניות לימודים.

תיק תכניות לימודים המציג את כל החומרים בתחום הדעת ערבית בחט"ב וחט"ע, פותח עבור המורים.

אנו מבקשים לעודד את המורים להיכנס לתיק תוכניות לימודים המופיע בקישור הבא :

<http://edu.gov.il/special/Curriculum/Pages/hp.aspx>

התיק ממפה את כל תכניות הלימודים, מציג את הידע, המיומנויות והערכים הנדרשים בכל מקצוע עפ"י שכבת הגיל, מדגים חומרי הוראה-למידה וכלים להערכה ומאפשר לראות גם תמונה כיתתית אודות כל הידע, המיומנויות והערכים במקצועות השונים הנלמדים בכיתה. לרשותכם מהלך מוצע הכולל מצגת מקצועית, סרטוני הדרכה, כלים משחקיים ועוד, ראו בקישור:

<http://edu.gov.il/special/Curriculum/Pages/presentation.aspx>

יב. צוות ההדרכה – צוות ההדרכה עומד לרשות המורים ומסייע לו במהלך השוטף של השנה וכן בהיערכות לקראת שנת הלימודים הבאה.

ליצירת קשר ניתן למצוא את פרטי המדריכים באתר המפמ"ר בבעלי תפקידים בקישור

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/ArabSafa/MeshlchanAmafmar/Tafkidim.htm

תודה על שיתוף הפעולה!

בברכת חופשה נעימה,

סיגלית שושן

מפמ"ר ערבית ועולם הערבים והאסלאם

העתקים:

- ד"ר מירי שליסל, יו"ר המזכירות הפדגוגית
- מנהלי המחוזות
- פרופ' אליעזר שלוסברג, יו"ר ועדת המקצוע לערבית ועולם הערבים והאסלאם
- גב' דליה פניג, ס. יו"ר המזכירות הפדגוגית ומנהלת אגף א' לפיתוח פדגוגי
- מר משה זעפרני, מנהל אגף א' שפות
- גב' דסי בארי, מנהלת אגף א' החינוך העל יסודי
- מר דויד גל, מנהל אגף בכיר בחינות
- המדריכים המחוזיים לערבית